

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ

του Τομέα Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας

Παρασκευή 14 Μαρτίου 2025, ώρα 18:00

Μάρκος Ξυδάκης

Δρ. Νεοελληνικής Φιλολογίας, διδάσκων του Τμήματος Φιλολογίας
του Πανεπιστημίου Κρήτης

Κυκλοφορία και οικειοποίηση της ιατρικής γνώσης στον 18ο αιώνα: Χειρόγραφα και έντυπα από τις συλλογές Καλλίνικου Γ΄ και Ιωάννη Πρίγκου

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 18^{ου} και τις πρώτες του 19^{ου} αιώνα, καθώς το κίνημα του νεοελληνικού Διαφωτισμού ωριμάζει και κορυφώνεται, παρατηρείται σημαντική αύξηση των επιστημονικών εγχειριδίων που τυπώνονται στα ελληνικά – μεταξύ αυτών και πραγματειών Ιατρικής. Το γεγονός δεν είναι τυχαίο. Η ανατίμηση της Φύσης, στην περίοδο της νεοτερικότητας, συνοδεύτηκε από την ανατίμηση της φύσης του ίδιου του Ανθρώπου. Το ανθρώπινο σώμα αναδεικνύεται σταδιακά σε αντικείμενο συστηματικής παρατήρησης και πειραματικής μελέτης. Η στροφή προς τον εμπειρισμό, που σηματοδοτεί το πέρασμα από τα παραδοσιακά μοντέλα σκέψης στα νεότερα, αποτυπώνεται με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο στα νυστέρια των φιλοπερίεργων ανατόμων, οι οποίοι ερευνούν καθ' όλο τον μακρύ 18^ο αιώνα τη λεπτομερή κατασκευή και τη φυσιολογία των ανθρώπινων και μη οργανισμών. Στο πλαίσιο αυτού του γραμματολογικού και ερευνητικού πεδίου, επιχειρούμε να χαρτογραφήσουμε τις πολλαπλές διαδρομές – παράλληλες ή τεμνόμενες, ομαλές ή συγκρουσιακές – μέσω των οποίων η ιατρική γνώση, και ιδιαίτερα η ανατομική, κυκλοφορεί στον ελληνόφωνο κόσμο. Εστιάζουμε στις εντάσεις που αναδύονται από την αλληλεπίδραση παραδοσιακότερων και νεότερων επιστημονικών παραδειγμάτων, στις νοοτροπίες που επιμένουν σε μια αυστηρά ορθόδοξη θεώρηση του κόσμου και του ανθρώπου, καθώς και στα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τη μετάδοση της νέας επιστημονικής γνώσης.

Η χαρτογράφηση γίνεται λεπτομερέστερη, καθώς επικεντρωνόμαστε στα πλούσια ράφια των έντυπων και χειρόγραφων βιβλίων που φυλάσσονται στη Δημόσια Ιστορική Βιβλιοθήκη της Ζαγοράς. Οι προσωπικές συλλογές του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικου Γ΄ (1713–1792) και του εμπόρου στο Άμστερνταμ Ιωάννη Πρίγκου (ca. 1725–1789) λειτουργούν ως διαυγείς καθρέπτες για τα θέματα

που μας απασχολούν. Άφθονες χειρόγραφες παρασελίδες σημειώσεις αποκαλύπτουν τη συστηματική ανάγνωση ευρωπαϊκών βιβλίων που στέλνονται από την Ολλανδία, ενώ χειρόγραφα σχέδια ανατομίας και αναλυτικές λίστες ανατομικών όρων μαρτυρούν το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη μελέτη του ανθρώπινου σώματος. Παράλληλα, χιλιάδες στίχοι – χαρακτηριστικό ενός «αντιπονητικού αιώνα» και της στιχουργικής δεινότητας του Καλλίνικου – επιδιώκουν να καταστήσουν προσιτό το περιεχόμενο απαιτητικών ξενόγλωσσων νεοτερικών πραγματειών. Ωστόσο, κοντά σε αυτά – στοιχείο που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα – διαπιστώνεται η ανθεκτικότητα των παλαιότερων ιατρικών παραδόσεων. Είναι χαρακτηριστική η συστηματική προσπάθεια ταξινόμησης και αποθησαύρισης της γνώσης που εμπεριέχεται στις χειρόγραφες συλλογές ιατροσοφίων.

Σε κάθε περίπτωση, είναι αυτό το σύνολο των τεκμηρίων – συχνά αντιφατικών – που μας επιτρέπει να αποτυπώσουμε τη μετάβαση από την παράδοση στη νεοτερικότητα κατά την περίοδο που εξετάζουμε: Τομές, ρήξεις, αλλά και συνέχειες, διαμορφώνουν το κάδρο των προεπαναστατικών δεκαετιών.

Join Zoom Meeting:

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ με φιλοξενούμενο τον Μάρκο Ξυδάκη

<https://uoc-gr.zoom.us/j/82843490236>